

23ste jaargang

nummer 8

augustus 1987

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

+++++
+ Bij elke bijzondere' handeling +
+ gaat het denken aan het doen +
+ vooraf. Bij het handelen van +
+ klassen of massa's blijkt de +
+ betekenis van het handelen +
+ pas achteraf. Hier gaat de +
+ daad vooraf aan het begrip. +
+ Theo Maassen +
+++++

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDRAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11, 8232 BD Lelystad
Postgiro 307695

EEN WOORDVOERDER VAN SOLIDARNOSC OVER DE ALLERNAASTE TOEKOMST VAN POLEN

Op zaterdag 13 juni j.l. heeft de KRO nogal wat aandacht besteed aan het derde bezoek dat paus Johannes Paulus II aan z'n vaderland Polen heeft gebracht. In de rubriek 'Brandpunt' zag men beelden uit Krakau, uit Warschau en uit Gdansk, waar de paus het woord richtte tot onafzienbare menigten of wel in zijn pausmobiel en voorafgegaan door motorrijders van de politie langs rijen wachtenden reed die door gehelmde knuppelzwaaiers op veilige afstand werden gehouden en later uiteen werden gejaagd. Het waren beelden zoals men ze al vele, vele malen heeft kunnen zien tijdens andere bezoeken van deze paus aan andere landen. Wat we niet konden zien, maar waarom-trent we door een kommentaarstem werden ingelicht, was dat de paus zich ditmaal tamelijk kritisch over 't in Polen heersende regiem uitliet en tamelijk krachtige pleidooien hield voor de eerbiediging van de mensenrechten en de naleving van de eind augustus 1980 gesloten akkoorden van Gdansk. We keken er uiteraard van op, aangezien ons tijdens het jongste bezoek van de paus aan Chili en aan Pinochet van z'n zogenaamde bezorgdheid over aantasting van de mensenrechten praktisch niets gebleken was. Van fascisme ligt deze paus kennelijk alleen maar wakker wanneer het om rood fascisme gaat....

Wat we wel konden zien - en wat we uiterst karakteristiek vonden bij dit alles - was, dat de Poolse politie bij het op een afstand houden van de menigte in niet geringe mate hulp ontving van een Poolse priester. Omdat de verantwoordelijke politie-autoriteiten zich er blijkbaar maar al te goed van bewust waren, dat een vertegenwoordiger van de geestelijkheid meer gezag zou inboezemen dan welke politiefunktionaris ook, lieten zij de pausmobiel voorafgaan door een kapelaan of pastoor. In pontifikaal gestoken en duidelijk als zodanig herkenbaar sprak hij de samengestroomde belangstellenden toe en verzocht hen om de weg voor de naderende pausmobiel vrij te maken. Zijn stemgeluid werd vele malen versterkt via een kolossale megafoon, die getorst werd en voor de mond van de priester werd gehouden door een naast hem lopende politieman in uniform.

De juiste betekenis van hetgeen er te zien viel ontging niet aan de

kommentaar leverende tv-verslaggever. Hij vond het symptomatisch voor de goede verstandhouding tussen de r.k. kerk en de Poolse overheid en hij konstateerde, dat met dit soort taferelen wel een heel groot vraagteken werd gezet bij de kritische uitlatingen van de paus. Aan een dergelijk commentaar hoeven wij niets meer toe te voegen.

Was het beeld van de broederlijk naast elkaar lopende priester en politiemans al belangwekkender dan de nietszeggende beelden van de met zijn hand wuivende en wijwater sprenkelende paus, er waren andere dingen die de reportage in 'Brandpunt' nog heel wat interessanter maakten. De omstandigheid dat iedere massa-bijeenkomst met de paus uitliep op een duidelijke betoging ten gunste van het verboden vakverbond 'Solidarnosc' was voor de makers van het televisieprogramma aanleiding geweest zich in verbinding te stellen met een van de kopstukken van deze illegale organisatie en hem te interviewen over de huidige situatie in zijn land. Wat de zeer duidelijk, in het Engels, formulerende woordvoerder van 'Solidarnosc' verklaarde kan als volgt worden samengevat:

"De economische toestand in Polen is buitengewoon slecht. De levensstandaard is heel erg laag en dreigt voortdurend lager te worden. Vele honderdduizenden geraken beneden het bestaansminimum. Tal van hoogst noodzakelijke levensbenodigdheden zijn uitermate schaars en de prijzen stijgen nog voortdurend. Er is geen enkel zicht op ook maar enige verbetering. De Polen zijn tot een volk zonder hoop en zonder toekomst geworden, tot mensen die van het leven niets meer verwachten en die ook in het geheel niets meer te verliezen hebben. De werkloosheid is groot en vele jongeren rekenen er niet op ooit nog aan de slag te komen. Wanhoop en apathie hebben zich van de gehele bevolking meester gemaakt."

Wat deze geïnterviewde zei werd volkomen bevestigd door een jongmeisje, dat in deze uitzending eveneens aan het woord werd gelaten:

"Voor de jeugd is er geen enkel perspectief. De wachttijd voor een woning bedraagt twintig jaar. We zijn genoodzaakt tot ons veertigste jaar bij onze ouders te wonen. Als we van school komen zijn er voor ons geen banen..."

"Wettigt", zo vroeg de tv-verslaggever aan de woordvoerder van 'Solidarnosc', "deze situatie niet de verwachting, dat er in een nabije toekomst in Polen wederom van grote sociale onrust sprake zal zijn?" Het zonder enige aarzeling gegeven antwoord luidde bevestigend:

"De situatie in Polen is in hoge mate explosief. Zij is in ieder opzicht gelijk aan die, welke men altijd aantreft aan de vooravond van verzet op grote schaal. Ik kan het niet anders zien, dan dat Polen in de naaste toekomst gewelddadige strijd te wachten staat. De algemene onverschilligheid en apathie is daarbij in hoge mate verontrustend. Er is niets waarvan de Polen nog enig heil verwachten. Dat zal het uiterst moeilijk maken om een welhaast onvermijdelijk lijkend gewelddadig verzet in bepaalde banen te leiden. Dat beschouw ik als hoogst gevaarlijk. Ik maak me er grote zorg over, dat ook 'Solidarnosc' daar wellicht geen enkele greep op zal kunnen krijgen. Ik vind dat ongewenst..."

Hier werd met zoveel woorden nauwkeurig de positie geschetst die 'So-

'Solidarnosc' van het begin af aan en altijd heeft ingenomen. Niets is minder waar dan dat 'Solidarnosc' de exponent van het Poolse arbeidersverzet zou wezen. 'Solidarnosc' was nog maar nauwelijks als organisatie van de grond gekomen, of de leiding riep de stakende arbeiders in het land al tot werkhervatting op. Aan de overal aan de gang zijnde 'wilde' stakingen van onderop diende een eind te komen. Toen de arbeiders van de traktorenfabriek in Ursus spontaan het werk hadden neergelegd, stelde de regering aan Lech Walesa een helikopter ter beschikking waarmee hij van Gdansk naar Ursus gevlogen werd en zodoende in de gelegenheid werd gesteld de stakers tot het stopzetten van hun aktie te bewegen. Herhaaldelijk daarna heeft 'Solidarnosc' de regering nog medewerking aangeboden. Waar 'Solidarnosc' voor ijverde, dat waren hervormingen, die zonder of desnoods samen met het bestaande regiem te verwezenlijken zouden zijn.

Als de in het tv-programma geïnterviewde woordvoerder van 'Solidarnosc' van "wanhoop" en "apathie" rept, dan om deze reden, dat de Polen aan de mogelijkheid tot hervorming van 't systeem niet meer geloven. Heel duidelijk werd dat ongeloof verwoord door een andere jongere die eveneens in de uitzending viel te horen:

"Het staat langzamerhand wel vast, dat er geen sprake van is dat dit systeem hervormd kan worden. 't Is dit systeem zélf dat verdwijnen moet. Dat is het wat de Poolse jongeren willen...."

De felle toon waarop hij sprak, de levendige gebaren waarmee hij zijn woorden onderstreepte, ze getuigden nu niet direkt van onverschilligheid of van berusting. De zogenaamde "apathie" die de woordvoerder van 'Solidarnosc' meende waar te nemen, komt ons van hetzelfde soort voor als de zogenaamde "apathie" waarover westerse politici of westerse vakbondsbestuurders plegen te klagen. Het betreft klachten die een gevolg zijn van 't onmiskenbare feit dat er een kloof gaapt tussen de massa en hen die zich als haar leiders opwerpen.

Hoe explosief de situatie in Polen is, hoe reëel de mogelijkheid van sociale onrust op grote schaal en binnen afzienbare tijd kunnen wij van hieruit moeilijk beoordelen. We weten het niet. We weten wél, dat indien zich een dergelijke onrust voordoet 'Solidarnosc' vermoedelijk de enige strohalm zal zijn waaraan zich het regiem zal kunnen vastklampen. Of paus Johannes Paulus dat net zo ziet weten wij uiteraard niet. Maar het zou ons niet verbazen - gezien ook de nauwe samenwerking tussen de kerk en het regiem - indien zijn pleidooi voor 'Solidarnosc' in die zin moet worden opgevat. In Chili sprak de kerkvorst, geheel misplaatst, over liefde en verzoening. Het had er de schijn van, dat hij in Polen een andere toon aansloeg. Maar schijn bedriegt. Op het moment, dat niet meer de hervorming van het regiem maar de omverwerping daarvan aan de orde komt - een omverwerping door de werkende massa's die slechts kan uitmonden in de vestiging niet van een nieuw soort kapitalisme maar van een werkelijke arbeidersmacht - is een verzoening van het regiem met 'Solidarnosc' voor dat regiem de enige mogelijkheid om tegen de arbeidersmacht een dam op te werpen. Of dat zal lukken is uiteraard de vraag.

Maar, zo horen we sommige lezers vragen, kan er werkelijk serieus aan de mogelijkheid van een arbeidersmacht in Polen worden gedacht, of liever gezegd van een verzet waarvan arbeidersmacht het enig denkbare perspektief vormt, gelet op de grote verbreiding van het katholieke geloof aldaar? Ons antwoord is, dat het er weinig toe doet wat de mensen geloven en dat het

er alleen maar op aankomt wat de uiteindelijke konsekwentie is van datgene wat ze doen. We houden het volstrekt niet voor onmogelijk, dat de braaf-katholieke Poolse arbeiders uit naam van dat geloof en ter verdediging van 'katholieke waarden' een strijd beginnen waarbij niet slechts de regering, de zogenaamd 'kommunistische' partij en de Poolse heersende klasse aan de andere kant van de barrikade staan, maar óók de katholieke kerk en 'Solidarnosc'. Natuurlijk zal het daar in de eerste fase van de strijd niet onmiddellijk naar uitzien en even vanzelfsprekend zal de gedachte aan een dergelijke mogelijkheid bij de Poolse arbeiders geen moment opkomen.

=====

H E E F T T H A T C H E R H A A R V E R K I E Z I N G S Z E G E

A A N D E B R I T S E A R B E I D E R S T E D A N K E N ?

Valt de klinkende verkiezingsoverwinning die de Britse eerste minister Margaret Thatcher en haar Conservatieve partij bij de jongste algemene verkiezingen hebben behaald te verklaren uit het stemgedrag van de Britse arbeidersklasse? Bewijzen de aantallen stemmen die in de diverse kiesdistrikten op Conservatieve kandidaten zijn uitgebracht niet onweerlegbaar, dat ook heel wat arbeiders op de Torypartij gestemd hebben? Deze en dergelijke vragen werden al op de avond van de verkiezingsdag gesteld door sommige kommentatoren, zowel in Engeland zelf als elders. In de dagen erna doken ze opnieuw op. Nu eens wist men er niet goed weg mee, dan weer werd er een bevestigend antoord op gegeven, zonder dat men een poging tot verklaring deed.

De meeste moeite heeft de Britse verkiezingsuitslag ongetwijfeld bezorgd aan diegenen, die van tevoren uitvoerig uiteengezet hadden, dat de tegenstelling tussen de klassen de beslissende faktor vormde en dat in kiesdistrikten met een vrij talrijke arbeidersbevolking de Conservatieve kandidaten ditmaal geen schijn van kans hadden. Hoewel hij zich er wel voor wachtte zich in dit opzicht met al te grote stelligheid uit te drukken, kan men niettemin ook de Londense korrespondent van *De Volkskrant* tot hen rekenen.

Een aantal weken voor de Britten naar de stembus werden geroepen vestigde hij de aandacht op een aantal aspecten van de maatschappelijke ontwikkeling in Groot-Brittannië. De kloof tussen arm en rijk, zo schreef hij, wordt er voortdurend groter. Wat de ene groep van de andere onderscheidt is bepaald niet alleen maar het verschil tussen een welgevulde portefeuille en een bijna lege portemonnee. De armere klassen lijden er in veel grotere mate dan de rijken aan schadelijke ziekten. In het industriële noorden sterven, volgens een recent rapport van de universiteit van Bristol, jaarlijks bijna 1500 mensen aan de gevolgen van een economische achterstand. Sociale verschijnselen als alcoholisme, geweld in het gezin, echtscheidingen, zwangere tieners, druggebruik en misdaad, zo verneemt men, komen in het noorden naar verhouding veel meer voor dan in het zuiden. De Britse arbeider, zo blijkt, is kleiner van postuur, heeft veel-

al een hogere bloeddruk, een slechter gebit en een geringere overlevingskans dan zijn welvarende landgenoten.

De genoemde korrespondent zou aan deze citaten uit het universiteitsrapport nog hebben kunnen toevoegen, dat de meer welvarende Britten niet alleen anders gekleed gaan en zich op andere wijze gedragen dan de niet-bezittenden, maar zich tevens van hen onderscheiden door een andere woordkeus en een ander accent. Hij deed dat niet, maar herinnerde er inplaats daarvan zeer terecht aan, dat zo'n kleine honderdvijftig jaar geleden al, de latere Britse staatsman Benjamin Disraeli in een geruchtmakend boek de bevolking van Groot-Brittannië beschreef als bestaande uit:

"twee naties, tussen welke geen sociaal verkeer plaatsvindt of sympathie heerst; die zo onwetend zijn van elkaars gewoonten, gedachten en gevoelens, dat ze bewoners van verschillende zones of planeten lijken; die gevormd zijn door een andere opvoeding, gevoed worden door ander voedsel, er verschillende gedragsregels op na houden en niet geleid worden door dezelfde wetten."

Disraeli's woorden tonen aan, dat het niet mevrouw Thatcher is die Groot-Brittannië in 'twee naties' splitst of heeft gesplitst, maar dat het hier gaat om een ontwikkeling, die slechts als een produkt van het kapitalisme kan worden opgevat. De journalist in kwestie spreekt dat niet tegen, maar hij betoogt - en hij roept daarbij de Labour-politicus Roy Hattersley als getuige aan - dat als gevolg van Thatchers in de afgelopen jaren gevoerde politiek, de 'natie' hoe langer hoe meer verdeeld raakt en de kloof tussen de klassen voortdurend breder wordt. In zijn artikel verbond hij daaraan de konklusie, dat bij de verkiezingen van de 11e juni, anders dan bij vorige verkiezingen, niets de aloude klassenstrijd in de weg zou staan.

Een dergelijke uitspraak berust volgens ons op een ernstige misvatting. In de tweede helft van de twintigste eeuw heeft in geen enkel moderne industriestaat een verkiezing voor het parlement, voor het provinciaal bestuur of voor een gemeenteraad ook maar iets met de klassenstrijd te maken. Men kan zelfs met recht betwisten, dat in enig vroeger tijdsbestek zo'n verkiezing er ooit iets mee te maken heeft gehad. Wat Groot-Brittannië betreft, de vraag wie daar hun stempel op de politiek zullen drukken heeft betekenis voor het Britse ondernemersdom, maar géén betekenis voor de arbeidende klasse.

De schrijver van het stuk in *De Volkskrant* noemde Roy Hattersley niet een vertegenwoordiger van de Labourpartij, maar "de tweede man van de socialistische fractie". Deze journalist behoort kennelijk tot het nog altijd grote aantal van hen, die geloven dat Labour de belangen van de arbeiders behartigt en een maatschappijvorm nastreeft die 'socialistisch' moet worden genoemd. Noch het een, noch het ander is waar. Vandaar dat het allesbehalve vanzelfsprekend moest worden geacht, dat de sociale misère in het industriële noorden en midden van Engeland bij de verkiezingen tot zetelwinst voor Labour zou leiden. Het werd in het bedoelde artikel weliswaar niet nadrukkelijk gezegd, maar men kon het wel tussen de regels door lezen.

Altijd en overal bestaande uitzonderingen daargelaten, is het zeker waar, dat de Britse arbeiders de Conservatieve partij van mevrouw Thatcher niet als hun pleitbezorgster beschouwen. Integendeel. Maar dat betekent allerminst, dat zij Labour wél als zodanig zien. Die tijden zijn voorbij en als wij ons niet vergissen, dan zijn ze voorgoed voorbij. De Britse arbeiders

ders zijn sedert het einde van de tweede wereldoorlog, wat de Labourpartij betreft, door schade en schande wijs geworden. Ze hebben iedere Labourregering - of het nu die van Clement Attlee, die van Harold Wilson dan wel die van James Callaghan was - bij vrijwel ieder konflikt tussen kapitaal en arbeid de kant van het kapitaal zien kiezen. Ze hebben ten koste van veel bittere ervaringen geleerd, dat ze hun eigen boontjes moeten doppen en dat ze bij de strijd voor hun belangen niet hoeven te rekenen op partijen of organisaties die in het verleden onder geheel andere omstandigheden voor een ander soort van belangen werden gevormd.

Bij dit alles komt nog, dat een reeks van maatschappelijke veranderingen, waaronder een niet onaanzienlijke vernieuwing van het produktieapparaat 1), voor de Britse arbeidersklasse niet zonder gevolgen is gebleven. Het aantal arbeiders van het oude type is voortdurend afgenomen. Naast hen is een nieuw proletariaat aan 't ontstaan dat totaal andere werkomstandigheden kent en diens gevolge ook andere strijdmogelijkheden heeft dan wel zich tot andere strijdvormen ziet genoopt. Gevolg: voor de van oudsher bestaande traditionele vakbonden en voor de traditionele zogenaamde 'Arbeiderspartij' loopt de werkende bevolking veel minder warm dan vroeger. Dat uit zich bijvoorbeeld door een toenemend absentisme bij verkiezingen.

Het zal zeker waar zijn, dat er ook bij de jongste algemene verkiezingen door arbeiders op de Conservatieven is gestemd. Niettemin houden we de bewering als zou mevrouw Thatcher haar derde ambtstermijn aan het stemgedrag van de Britse arbeidersklasse te danken hebben voor volstrekt onjuist. Wij zouden 't liever anders willen formuleren: het stemgedrag van de Britse arbeiders heeft niet mevrouw Thatcher aan de overwinning geholpen, maar wel de Labourpartij haar nederlaag bezorgd. Niet doordat grote delen van de arbeidersklasse voor de Conservatieven hebben gekozen - wat onjuist is gelijk de cijfers aantonen - maar doordat grote delen van de arbeidersklasse zich van stemming hebben onthouden, is de verkiezingsuitslag zo geworden als hij nu eenmaal is.

De omstandigheid, dat de Labourpartij de arbeiders al even weinig te bieden of te zeggen had als andere partijen, het feit dat haar arbeidersvijandigheid slechts gradueel verschilde van die welke de Torypartij ten toon spreidde, heeft in het jongste verleden al een paar keer tot een verkiezingsnederlaag van Labour bijgedragen. Hieruit valt het (mede) te verklaren dat Harold Wilson in 1970 plaats moest maken voor Edward Heath en dat James Callaghan in 1979 werd opgevolgd door Margaret Thatcher. Bij de jongste verkiezingen - er is door de diverse kommentatoren maar heel weinig aandacht aan besteed - bedroeg het absentisme maar liefst vijftien procent. En alle arbeiders die op de 11e juni zijn thuisgebleven zien

1) In tal van publikaties is er in het verleden en volkomen terecht gewezen op het veelal verouderde karakter van de Britse industrie. Inmiddels is een vernieuwing van 't produktieapparaat er bepaald niet achterwege gebleven. En zij is niet te verwaarlozen. Er gaat praktisch geen week voorbij of een vooral door managers veelgelezen blad als de *Financial Times* bevat uitvoerige, pagina's grote reportages over de toepassing van de allermooie elektronika in de ene bedrijfstak na de andere, over de installatie van robots en over automatisering, over nieuwe uitvindingen en kostenbesparende apparatuur.

het geheel anders dan al die kommentatoren die, vanwege de catastrofale afgang van de Alliantie, Labour het enig mogelijke alternatief voor de Tory-regering hebben genoemd. Voor hen was Labour volstrekt geen alternatief en voor zover ze zich niet om andere redenen van stemming onthielden, deden ze dat in elk geval aangezien er voor hen geen enkele keus was.

Het mag voorts niet worden vergeten, dat de 'overwinning' van mevrouw Thatcher slechts door de werking van het Britse kiesstelsel is verkregen. Uit ieder kiesdistrikt wordt é é n afgevaardigde naar het Lagerhuis gezonden en wel de kandidaat van die partij die de meeste stemmen heeft behaald. Zijn er drie kandidaten, zoals op 11 juni j.l. het geval was, dan is het heel goed mogelijk dat de twee verliezers s a m e n meer stemmen verwerven dan de winnaar.

Dit feit nu heeft zich in vele distrikten voorgedaan. Het wordt heel duidelijk geïllustreerd door de landelijke percentages. Dat - zoals mevrouw Thatcher heeft beweerd - d e Britten een voortzetting van haar beleid wensten, is een even bruatle als belachelijke leugen. De Conservatieven behaalden niet meer dan ruim 40% van de uitgebrachte stemmen. Let wel: veertig procent van de uitgebrachte stemmen is - omdat, zoals we gezien hebben, een kwart van de kiesgerechtenden verstek liet gaan - niet hetzelfde als veertig procent van de kiesgerechtigden. Van hen ging er slechts driekwart naar de stembus en d a a r v a n koos niet meer dan zo'n dikke 40% voor Thatcher. Dat wil zeggen, dat er van alle kiesgerechtigde Britten maar iets meer dan 30% op de Tories stemde. Thatchers aanhang was nog zo'n tien procent kleiner dan op het eerste gezicht wel leek.

Op grond van dit alles is het natuurlijk bijzonder dwaas om in het resultaat van de jongste Britse verkiezingen het bewijs te zien, dat de Britse arbeiders, murw gemaakt door de slechte economische omstandigheden, het hoofd in de schoot zouden hebben gelegd en de strijdbijl zouden hebben begraven. De klassestrijd gaat onverminderd voort. Die strijd vormt allerm minst de inzet van verkiezingen en verkiezingsuitslagen vormen nooit een aanwijzing dat die strijd verflauwt dan wel feller zal worden gevoerd. Wie dat meent miskent zowel het wezenlijke karakter van de arbeidersstrijd als de betekenis van de burgerlijke verkiezingen.

Indien mevrouw Thatcher uit de stembusuitslag meent te kunnen afleiden, dat zij ook de arbeiders voor een belangrijk deel voor zich heeft gewonnen, dan zal zij nog voor hoogst onaangename verrassingen komen te staan.

=====

NOG EEN PAAR NOTITIES BETREFFENDE

DE HUIDIGE SITUATIE IN POLEN

Het hiervoor in dit nummer van *Daad en Gedachte* afgedrukte artikel over de huidige situatie in Polen, geschreven naar aanleiding van het recente bezoek van paus Johannes Paulus II aan dat land, was juist voltooid en voor de druk gereed gemaakt, toen wij toevallig kennis namen van een belangwekkende reportage over hetzelfde onderwerp, verschenen in de *Haagse Post* van

22 november van het vorige jaar. De schrijver ervan is W.L. Brugsma, een van de redakteuren van dit weekblad, die met een Poolse is getrouwd. Hij geeft de indrukken weer die hij opdeed toen hij nog weer eens in Polen vertoefde ter gelegenheid van het huwelijk van een aangetrouwd nichtje.

De heer Brugsma schrijft in een luchtige, af en toe quasi lollige stijl, die meer dan eens tamelijk veel afbreuk doet aan de analyse, voor zover men dan zijn artikel als een analyse zou willen karakteriseren. Het is niet ons enige bezwaar tegen zijn stuk. Zijn nichtje, de bruid, behoort tot de oude Poolse adel; haar bruidegom is afkomstig uit een arm Pools gezin, waarvan de vader carrière heeft kunnen maken dank zij de door het naoorlogse regiem geschapen verhoudingen. Bruid en bruidegom behoren beiden tot de nieuwe Poolse elite, tot de nieuwe Poolse managersklasse en op vele plaatsen - niet op alle - lijkt het of Brugsma naar de situatie in Polen kijkt door de ogen van deze nieuwe heersende klasse. Maar natuurlijk kan het interessant zijn om de visie van deze heersende klasse te leren kennen en de wijze waarop ze door de heer Brugsma wordt weergegeven is inderdaad belangwekkend.

Het artikel van Brugsma begint met een beschrijving van de huwelijksplechtigheid en het bruiloftsfeest. We denken niet, dat hij de desbetreffende regels op het papier heeft gezet om ons met de neus op de klassentegenstellingen te drukken. Niettemin is dat net precies wat er gebeurt.

Als ik, schrijft Brugsma,

"het bruidspaar per Citroën CX naar het bruidsmaal heb gezoeft, begint het krachtig innemen van spijs en drank: gerookte zalm, gesauteerde 'Steinpilze', bouillon clair, geflambeerde ossehaas, ijsparfait besproeid met champagne en uitgelezen wijnen..... 1). Het eten en drinken bij de families houdt nog enige etmalen aan: haringen, karpers, worsten, hammen, bigosz-zuurkool, Bulgaarse wijnen, Tsjechische bieren, Poolse Wodka's als Zyttria en Sopli-ca, maar vooral Schotse whiskies als Johnny Walker, Inver House en Black and White....."

Wie zich bij het lezen van een dergelijke beschrijving rekenschap geeft van het feit, dat de prijzen in Polen voortdurend stijgen, dat tal van levensmiddelen schaars zijn, evenals de produkten ter bevrediging van de eerste levensbehoeften, die beseft terstond hoe scherp de klassentegenstellingen wel zijn in dit zogenaamd 'socialistische' of 'kommunistische' land. Bij de heer Brugsma is een dergelijk besef niet of nauwelijks te bespeuren. Hij tekent wel - en dan nog zeer terloops - uit de mond van 'een rechterhand van Jaruzelski' op, dat bijna 25% van de Polen nu onder de armoedegrens leeft', maar dat leidt bij hem niet tot duidelijke karakteristiek van de Poolse samenleving, ook al maakt hij dan melding van Poolse managers die in Mercedessen, Oldsmobiles of Jaguars rijden. Bij de heer Brugsma doemt de situatie waarin de onderdrukte en uitgebuite klassen van

1) Wij veronderstellen dat de spijzen en dranken aldus in Pools hotelfrans op het menu geprikt hebben en daarom door Brugsma in (vrijwel identiek) Nederlands hotelfrans zijn weergegeven. Terecht menen wij, want op deze manier komt men 't een en ander aan de weet over het milieu. Dat is belangrijker dan dat men zou weten wat nu precies 'bouillon clair' betekent.

Polen zich bevinden i n d i r e k t op, via een uitspraak van een derde, niet via zijn eigen waarneming. Dat is niet verwonderlijk gezien het milieu waarin hij kennelijk in het land van zijn vrouw en nichtje verkeert. En als men uit zijn reportage verneemt, dat het nichtje en haar bruidegom een jaartje in New York hebben geleefd en gewerkt om voor hun terugkeer naar Polen een beginkapitaaltje in dollars te verwerven, die weet meteen wat voor (managers)vlees hij met dat tweetal in de kuip heeft, voor zover het dan al niet uit de opsomming van het bruiloftsmenu viel af te leiden.

Als we dan - en nu komen we tot die gedeelten van zijn stuk die inderdaad belangwekkend zijn - van de heer Brugsma vernemen, dat Solidarnosc 'een hoofd zonder kind lijkt te zijn geworden' en dat Lech Walesa 'langzaam afdrijft naar de afdeling folklore', dan valt het op, dat van de van het begin af aan bestaande tegenstellingen tussen Solidarnosc en Walesa enerzijds, de Poolse arbeidersklasse anderzijds, in het geheel niet wordt gerept. Dientengevolge blijft ook verborgen in hoeverre de onverschilligheid van de kringen waarin de heer Brugsma in Polen verkeert al dan niet overeenstemt met de toenemende onverschilligheid van de arbeiders.

Als de heer Brugsma meedeelt, dat 'het kankeren op Jaruzelski afgelopen is' en dat diens leiderschap 'grotendeels wordt geaccepteerd' dan twijfelen we er niet aan, dat dit een juiste observatie is van de opvattingen binnen de managersklasse. Gezien echter het feit dat de gehele arbeidersklasse in het stuk van de heer Brugsma schittert door afwezigheid, weten we nog totaal niets omtrent het oordeel in d á t milieu.

In het milieu waarin de heer Brugsma zijn licht heeft opgestoken zijn, zo vertelt hij, geld, zaken, de firma, de auto, de video en de komende wintersportvakantie de onderwerpen waarover wordt gesproken. Is er iemand die wil geloven, dat dit ook de onderwerpen zijn waarover de Poolse arbeiders spreken? Of de Poolse arbeidersvrouwen die urenlang in de rij moeten staan om een pondje vlees te bemachtigen? Als er ook bij de Poolse arbeiders sprake is van apathie, zoals de kopstukken van Solidarnosc klagend vaststellen - en wij zijn er van overtuigd dat ze dat goed zien - dan moet die apathie een andere oorzaak hebben dan de onverschilligheid van de elite aan de top van de maatschappij. Als Brugsma vertelt dat de adel waartoe zijn nichtje behoort, een aantal jaren geleden volledig met Solidarnosc sympathiseerde (en er lid van werd notabene), dan twijfelen wij niet aan de juistheid van die woorden. Maar we vragen meteen of de heer Brugsma weet welk een belangrijk aandeel Solidarnosc heeft gehad in het onder de duim houden of weer in het gareel brengen van de in verzet gekomen werkende klasse.

Vanzelfsprekend heeft Brugsma volkomen gelijk wanneer hij konstateert, dat in Oost-Europa 'achter de façade van het socialisme de economie de ideologie begint te verdringen'. Hij ziet niet, dat de ideologie waarvan hij spreekt de ideologie is die behoort bij een bepaalde vorm van kapitalisme, een kapitalisme dat een ontwikkeling doormaakt tengevolge waarvan die ideologie als een anachronisme verschijnt. Het is niet zo dat alle dingen die Brugsma opsomt beschouwd kunnen worden als een bewijs van het fiasko van het socialisme. Er is nergens in het Oostblok ooit ook maar één seconde van socialisme sprake geweest en de mentaliteit die hij beschrijft is het produkt van de daarginds aan de gang zijnde (kapitalistische) ontwikkeling van de maatschappij.

Dat bij die ontwikkeling ook de arbeidersklasse tekenen van onver-

schilligheid vertoont - onverschilligheid voor het heersende systeem of voor de puur politieke oppositie daartegen die door Solidarnosc wordt belichaamd - is niet verwonderlijk. Maar die apathie zegt niets omtrent haar toekomstig handelen. Als de kopstukken van Solidarnosc vrezen dat dit handelen wel eens uiterst radikaal zou kunnen zijn zouden ze best gelijk kunnen hebben. Maar of dat zo is, daarover leert ons Brugsma niets.

=====

BRITSE MIJNWERKERS OPNIEUW IN STAKING

Toen er begin maart 1985 een einde kwam aan de een jaar tevoren uitgebroken Britse mijnwerkersstaking, zag 't er naar uit, dat er binnen afzienbare tijd geen actie van de Britse kompels te verwachten viel. Na een verbit-terde strijd die zo'n twaalf maanden had geduurd zaten de mijnwerkersgezinnen in Groot-Brittannië opgezaald met een enorme schuldenlast. Niet weinig families hadden zich genoodzaakt gezien hun ijskast en/of hun tv-toestel te verkopen. Maandenlang was 't volstrekt onmogelijk geweest om nieuwe kleren te kopen of reparaties te doen verrichten. Grauwe armoede heers- te alom en op het moment van de werkhervatting schenen de arbeiders in de kolendistrikten volslagen uitgeput.

Iets meer dan twee jaar na de langste staking die er ooit in de Brit- se kolenindustrie is geweest blijkt de strijdwil van de Britse mijnwerkers echter allerminst gebroken. Midden juli 1987 kon men in Zuid-Yorkshire de- zelfde soort taferelen zien als in de zomer van '84. Opnieuw trokken groe- pen stakers van schacht naar schacht en in minder dan geen tijd slaagden zij erin om maar liefst vijftien mijnen stil te leggen. Dertienduizend kol- enwerkers legden de arbeid neer en bezorgden de National Coal Board een verlies van 50.000 ton steenkool daags.

De direkte aanleiding was het ontslag dat op maandag 13 juni werd ge- geven aan zes mijnwerkers van de Frickleymijn, die eind juni, op de laat- ste dag voor de vakantie, na de middagpauze volgens de bedrijfsleiding te vroeg naar huis waren gegaan, iets wat de betrokkenen zelf betwisten. Hoe het zij, toen er na de vakantie maatregelen tegen hen werden genomen, toon- den hun 900 kollega's zich solidair: bij de Frickleymijn brak een 'wilde' staking uit. Kort daarna trokken de stakers bij kleine aantallen tegelijk over de wegen van Zuid-Yorkshire. Woensdag 14 juli waren zij er al in ge- slaagd om zes mijnen stil te leggen en het aantal stakers was toen al ge- stegen tot 6.000. Het distriktsbestuur van de nationale mijnwerkersvakbond N.U.M. zegde zijn steun toe.

Vermoedelijk zou het gebeurde bij de Frickleymijn nooit een dergelij- ke konsekwentie hebben gehad, indien het op zichzelf zou hebben gestaan. Het was echter de druppel die de emmer deed overlopen. Maandanlang reeds heerste er grote spanning in de Britse kolengebieden als gevolg van een door de direktie ingevoerde 'disciplinaire code'. Sinds maart j.l. heeft de direktie de bevoegdheid om mijnwerkers te ontslaan wanneer deze zich ook buiten de mijn gedragen op een wijze die de direktie niet bevalt. In de kringen van de mijnwerkers wordt dat algemeen beschouwd als een duide-

lijke poging de arbeiders na de, zoal niet geheel verloren in ieder geval niet gewonnen staking, nog dieper onder het juk te brengen.

Deze nieuwe gedragscode vormt niet het enige punt dat ernstige wrijving heeft doen ontstaan. De National Coal Board heeft bovendien het voor-nemen bekend gemaakt tot invoering van de zesdaagse werkweek inplaats van de sinds de tweede wereldoorlog bestaande werkweek van vijf dagen. Volgens de direktie is een dergelijke maatregel onvermijdelijk, omdat minder dan een derde van alle 108 Britse mijnen de produktiviteit hebben die noodzake-lijk wordt geacht om de toekomst van de kolenindustrie veilig te stellen.

Zoals te verwachten viel vormden zowel de 'gedragscode' als de dreigende invoering van de zesdaagse werkweek de voornaamste onderwerpen op de jaarlijkse konferentie van de National Union of Mineworkers, die op maan-dag 6 juli in het Schotse Rothesay begon. "Als de werkweek van zes dagen weer wordt ingevoerd", zo riep voorzitter Arthur Scargill uit, "dan wordt de klok teruggezet, dan wordt alles ongedaan gemaakt waarvoor generaties van mijnwerkers hebben gevochten." Niettemin bleek, dat er door de gedele-geerden over dat punt zeer verschillend werd gedacht. De reden is niet en-kel, dat de invoering van de 6-dagen-week op deze wijze zal geschieden dat een aantal werkweken zal worden afgewisseld met een vrije week, waardoor in de ogen van sommigen het voorstel acceptabeler wordt. Er komt ook bij, dat de National Coal Board - als een soort van stok achter de deur - de in-bedrijfstelling van een nieuwe mijn in Zuid-Wales - de Margamijn, die aan 1600 kompels werk zal bieden - aan de nieuwe werkweek heeft gekoppeld. Zon-der de 6-daagse werkweek géén nieuwe Margamijn. Vandaar dat in het bijzon-der de mijnwerkersafgevaardigden uit Wales zich bijzonder huiverig toonden om de 6-daagse werkweek af te wijzen, ja zich zelfs min of meer bereid toonden deze te aanvaarden.

"Beseft u", vroegen televisieverslaggevers van de BBC aan Scargill, "dat u door de afwijzing van de 6-daagse werkweek 1600 nieuwe arbeidsplaat-sen in de mijnindustrie offert?" Scargill gaf, ondanks aandringen van de vraagstellers, geen rechtstreeks en duidelijk antwoord. Wie dat wel deed was een zekere David Blunkett, die voor Labour zitting heeft in het Britse Lagerhuis. In een ingezonden stuk in het dagblad *The Guardian* van 10 juli j.l. wees hij er op, dat al het gepraat van de National Coal Board over de schepping van nieuwe arbeidsplaatsen met vele korrels zout dient te worden genomen, wanneer men zich rekenschap geeft dat er sedert het einde van de grote mijnwerkersstaking niet minder dan 80.000 arbeidsplaatsen in de ko-lenindustrie verloren zijn gegaan en dat tegenover de nieuwe arbeidsplaat-sen die er volgens zeggen geschapen worden nog altijd weer andere bezig zijn te verdwijnen. In dezelfde editie van hetzelfde blad wees een andere briefschrijver er op, dat de Britse mijnen sinds geruime tijd enorme tech-nische verbeteringen hebben ondergaan en dat moderne technologie geenszins te rijmen valt met een verlenging van de arbeidstijd.

Hoe dit ook zij, het optreden van de mijnwerkers in Zuid-Yorkshire sprak een duidelijke taal. Hun 'leiders' mochten verdeeld zijn en elkaar in Rothesay in de haren vliegen, zij reageerden met een eensgezindheid en een strijdvaardigheid die drie jaar lang niet werd waargenomen en die ve-len voor onmogelijk hadden gehouden. Ze noodzaakten de National Coal Board tot verzoenende gebaren. Aan 18.000 mijnwerkers in Noord-Yorkshire werd per brief gevraagd om het voorbeeld van hun makers in Zuid-Yorkshire toch vooral niet te volgen en hun 'gezond verstand' te gebruiken, aangezien een staking 'rampzalige gevolgen voor de industrie' zou hebben. Wat de natio-

nal Union of Mineworkers betreft, de distriktsvoorzitter in Yorkshire, een zekere Jack Taylor, verklaarde dat de bond bereid was de zaak met de bedrijfsleiding te bespreken.

Op het moment dat wij deze regels schrijven duurt de staking voort en zijn de geschilpunten nog niet opgelost.

=====

ANTI - STAKINGS A F S P R A A K ? V O D J E P A P I E R

Zowel in de Verenigde Staten als in Groot Brittannië pogen Japanse ondernemingen hun overzeese vestigingen aldaar op diverse manieren te vrijwaren voor door hen niet op prijs gestelde akties van het personeel. In Amerika bouwden Japanse autofabrikanten fabrieken om des te beter te kunnen opereren op de Amerikaanse markt. Voor die fabrieken wierven ze Amerikaanse arbeiders door hen relatief hoge lonen in het vooruitzicht te stellen. Maar wie, daardoor aangelokt, een baantje probeerde te krijgen, zag zijn pogingen slechts dan met succes bekroond, indien hij géén lid van een vakbond was of zich bereid verklaarde zijn lidmaatschap op te zeggen. Blijkbaar waren de desbetreffende Japanse managers het slachtoffer van dezelfde of een soortgelijke dwaling die ook ten grondslag lag aan de politiek van de Britse premier Edward Heath in het begin van de jaren '70 of aan het huidige optreden van mrs. Thatcher. Beiden huldigden het standpunt, dat de vakbond als de aanstichter van alle arbeidsonrust moet worden gezien. "Als we de vakbonden buiten onze bedrijven houden", zo dachten de Japanners kennelijk, "dan zullen deze niet door stakingen worden getroffen."

In Groot-Brittannië hebben de Japanse investeerders een andere weg gevolgd. Ze eisten van de aangeworven personeelsleden niet dat ze ongeorganiseerd zouden zijn, ze sloten met de vakbond een arbeidsovereenkomst af die een z.g. 'anti-stakingsclausule' bevatte. Uiteraard bood noch de ene, noch de andere methode de garantie die de Japanse ondernemers ervan verwachtten. In de Verenigde Staten bleek al spoedig dat ongeorganiseerde arbeiders zeker niet minder strijdbaar zijn dan hun georganiseerde makers; dat de strijdbaarheid van werkenden niets te maken heeft met hun al of niet georganiseerd zijn.

Of het de Amerikaanse ervaring is geweest, die de leiders van de Japanse bedrijven in Groot Brittannië een andere weg heeft doen inslaan weten we niet. Misschien hebben ze voor de aldaar toegepaste methode gekozen omdat het hun niet ontgaan was hoezeer de Britse vakbeweging een instituut is ter handhaving van de sociale vrede. Iets waarin de Britse vakbeweging overigens niet verschilt van de vakbeweging elders. Hoe het zij, de directie van een der Japanse fabrieken, gelegen in Zuid-Wales, vond de vakbond van de Britse elektriciens bereid een arbeidsovereenkomst af te sluiten waarin nadrukkelijk werd vastgelegd, dat de bond g é é n s t a k i n g zou uitroepen.

Vanzelfsprekend bood het geduldige papier waarop deze afspraak zwart op wit werd vastgelegd in het geheel geen garantie, dat de leden van de betrokken vakbond zich ook inderdaad aan de afspraak - niet door hen maar door de vakbondsbureaucratie gemaakt - zouden houden. Niet zo lang geleden

bleek de c.a.o. in kwestie niet meer dan een vodge papier. Het gebeurde toen de arbeiders een loonsverhoging eisten, die de directie weigerde. Het kwam niet direkt tot een staking voor onbepaalde tijd. De arbeiders reageerden met een korte werkonderbreking, tijdens welke zij in de kantine van het bedrijf beraadslaagden over eventuele verdere stappen. Het gevolg was dat de directie haar halsstarrige houding liet varen en besprekingen over de lonen met de bond opende.

Op het eerste gezicht leek de uiterst korte werkonderbreking nauwelijks de moeite waard om en veel aandacht aan te schenken. Er gaat immers in Groot-Brittannië vrijwel geen dag voorbij zonder het een of andere arbeidsconflict van heel wat langere duur. Maar de *Financial Times*, een dagblad dat zijn lezers vooral in financiële kringen en onder managers vindt, dacht er anders over. De krant wijdde een belangwekkend artikel aan 't gebeurde en noemde het symptomatisch voor wat er in de toekomst nog te wachten viel voor bedrijven en bonden die overeenkomsten van dit type hadden gesloten. Het feit, dat de leden van de vakbond van elektriciens zich door de afspraken die hun 'leiders' hadden gemaakt in geen enkel opzicht gebonden hadden gevoeld en de overeenkomst ten spijt 't werk hadden neergelegd, achtte de *Financial Times* van grote betekenis en een vingerwijzing voor de werkelijke verhouding tussen de vakbeweging en haar achterban.

Is die zienswijze juist? Wij menen van wel, niettegenstaande de TUC, de overkoepelende organisatie van de Britse vakbeweging zich midden juli tegen het maken van dergelijke 'anti-stakingsafspraken' heeft gekeerd. Dat feit bewijst naar onze mening niet, dat de houding van de Britse vakbeweging in het algemeen zou verschillen van de houding die de bond van elektriciens in het bijzondere geval van het Japanse bedrijf in kwestie heeft ingenomen. Het bewijst volgens ons alleen maar dat de TUC de sociale vrede op een wat subtielere manier wil handhaven dan de betrokken vakbond.

In 1971/72, toen Edward Heath met z'n *Industrial Relations Act* de vele 'wilde' stakingen te lijf wilde gaan, bezwoer de leiding van de TUC hem om dat maar aan haar over te laten. Wetsartikelen, zo meenden de heren bestuurders, waren daartoe minder geëigend. Dezelfde gedachte heeft ongetwijfeld de stoot gegeven tot de kritiek van het grote vakverbond op de 'geen-staking-clausules'. Wie de arbeiders met enig gevolg van strijd wil afhouden, zo is stellig de redenering geweest, kan dat voornemen beter niet bij voorbaat schriftelijk vastleggen.

De vakbond van elektriciens - zo blijkt uit een bericht in het Britse dagblad *The Guardian* van 17 juli j.l. - heeft er weinig oren naar om het advies van de TUC op te volgen. John Grant, de woordvoerder van deze bond, verklaarde: "Wij zullen voortgaan met het sluiten van dat type overeenkomsten dat onze leden wensen dat wij sluiten." Gezien het feit dat het bij zijn bond aangesloten personeel van de Japanse fabriek in Wales getoond had aan het door hem bedoelde soort afspraken volslagen lak te hebben, kan dat een hopgst merkwaardige uitspraak worden genoemd. Het is een uitspraak die eens te meer aantoont, dat de vakbondsbureaukraten steeds weer opnieuw voorgeven uit naam van de leden te handelen ofschoon, als puntje bij paaltje komt, die leden geheel anders handelen dan 'hun' leiders willen.

Samengevat kan worden vastgesteld dat 't voor de praktijk weinig uitmaakt of de vakbeweging nu tevoren verzekert dat ze haar leden niet tot staking zal oproepen, dan wel zich tevoren van een dergelijke verzekering onthoudt, maar zich tegen een staking keert zodra de leden de arbeid neerleggen. Bij de Japanse fabriek in Wales baatte de gegeven verzekering niet,

in andere gevallen heeft de subtielere methode soms enig succes opgeleverd. Maar of de vakbeweging het nu zus of zo speelt, als arbeiders de strijd voor noodzakelijk houden dan kan geen enkele methode hun strijd verhinderen, dan kan geen wetsartikel en geen clause in een overeenkomst hen van aktie afhouden.

=====

W I E H E E F T E R B E L A N G S T E L L I N G ?

Bij uitgeverij 'Stabo/All-Round' in Groningen verscheen een aantal jaren geleden, onder de titel "*Wie willen boas blieven*", een boekje over de grote landarbeidersstaking van 1929 in Oost-Groningen. Het werd geschreven door Jaap Meulenkamp, wiens vader in Finsterwolde namens de ongeorganiseerden in het stakingskommittee zat en die derhalve als jongen de gebeurtenissen van zeer nabij heeft meegemaakt.

De oorspronkelijke prijs van het boekje was f 17,65. Door toevallige omstandigheden zijn wij in staat een aantal exemplaren van zijn boeiend verslag tegen verminderde prijs van de hand te doen. We kunnen het aanbieden voor f 10,50 (onze inkoopprijs) vermeerderd met een bedrag van f 2,50 voor portokosten. Belangstellenden dienen, om in het bezit ervan te komen, derhalve een bedrag van f 13,-- te storten op girorekening 30 76 95 t.n.v. de Penningmeester van 'Daad en Gedachte' met de vermelding 'Boekje landarbeidersstaking'. Bestellingen worden uitgevoerd in volgorde van binnenkomst.

=====

L E Z E R S B I J E E N K O M S T " D A A D E N G E D A C H T E "

Ons plan om een bijeenkomst te houden waarin de lezers van ons blad met de redaktie van gedachten kunnen wisselen, blijkt in goede aarde te vallen. Van een aantal lezers ontvingen we reeds positieve reacties. Wij stellen ons voor de bijeenkomst te houden op zondag 27 september a.s. Wie er aan wil deelnemen, maar zich tot dusver nog niet heeft opgegeven, dient dat alsnog te doen vóór 20 augustus a.s. In verband met de voorbereidingen zien wij ons genoodzaakt op die datum de aanmelding te sluiten. Allen die zich dan hebben opgegeven ontvangen vervolgens per brief nadere informatie omtrent plaats van de bijeenkomst en alle overige bijzonderheden.

=====